

AHMET MUHIP DIRANAS'IN HATIRADAN DOĞAN ŞİİRLERİ

AHMET MUHIP DIRANAS' POEMS BORN FROM MEMORY

*Türkân YEŞİLYURT**

Özet

Ahmet Muhip Dıranas'ın “Bir Tren Yolculuğu”, “Bir Zamanda”, “Fahriye Ablâ”, “Gerçek”, “Hatıra”, “Köpük”, “Olvido”, “Portre”, “Selâm” ve “Söyle” gibi birçok şiirinin temelinde hatıra vardır. Bu bakımdan “Hatıra”, “Olvido”, “Söyle” adlı şiirler hatıralar üzerinden çözümlenmiştir. Yazıda hatıra merkeze alınarak hatırlama, bellek, unutuş bağlamında şairin hatıraları ile bu şiirler arasındaki bağ ortaya konmuştur. Bunun için Martin Heidegger'in *Düşünmek Ne Demektir*; Mircea Eliade'nin *Mitlerin Özellikleri*; *Doğuş ve Yeniden Doğuş: İnsan Kültürlerinde Erginlenmenin Dini Anlamları* adlı kitaplarından yararlanılmıştır. “Hatıra”da belleğin kişileştirilmiş biçimi Tanrıça Mnemosyne, Müzler'in annesidir ve Müzler'den esinlenen şair, Mnemosyne sayesinde başlangıçlarla ilgili bilgiye ve şiire ulaşır. Hatırlayışla başlayan “Olvido”, unutuşla biter. Şair, geçmişe ve gençliğe dair duygu yüklü anlarını hatırlar. Hatırlama, hatıranın uyanması, şiir olarak yeniden doğması demektir. “Söyle”de bir zamanlar yaşadığı Ağrı Dağı'nın gölgesindeki yer, şairin belleğinde canlanır. Bu yer onun için bir yandan yoksunluk, yoksulluk öte yandan genç, güzel kadın demektir. Kadın, bellektekini şiire taşıyan hatıradır. Üç şiirin ortak paydası olan ve hatırayı temsil eden kadın; şairin esin perisi, şiirlerinin kaynağıdır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Muhip Dıranas, bellek, hatıra, şiir, şair.

Abstract

Ahmet Muhip Dıranas's many works such as “A Train Journey”, “Once Upon a Time”, “Fahriye Sister”, “Truth”, “Memory”, “Foam”, “Olvido”, “Portrait”, “Hello” and “Say” His poetry is based on memory. In this respect, the poems “Memory”, “Olvido”, “Say” were analyzed through memories. In the article, the connection between the memories of the poet and these poems has been revealed in the context of remembering, memory and forgetting by taking the memory to the center. For This, Martin Heidegger's *What It Means to Think*; Mircea Eliade's books entitled *Characteristics of Myths; Nativity and Rebirth: Religious Meanings of Initiation in Human Cultures* were used. Goddess Mnemosyne, the personified form of memory in

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Sinop / TÜRKİYE turkanyes@gmail.com ORCID: 0000 0003 3138 1339

“Memory”, is the mother of the Muses and the poet, inspired by the Muses reaches knowledge and poetry about beginnings through Mnemosyne. “Olvido” begins with remembering and ends with forgetting. The poet remembers his emotional moments of the past and youth. Remembrance means the awakening of the memory, its rebirth as poetry. In “Say”, the place in the shadow of Mount Ağrı, where he once lived, comes to life in the poet's memory. For him, this place means deprivation on the one hand, poverty on the other, a young, beautiful woman. The woman is the memory that carries the memory to the poem. The common denominator of the three poems and the woman representing the memory; The muse of the poet is the source of his poems.

Key words: Ahmet Muhip Dıranas, recollection, memory, poetry, poet,

GİRİŞ

Ahmet Muhip Dıranas'ın başta “Bir Tren Yolculuğu”, “Bir Zamanda”, “Fahriye Abla”, “Gerçek”, “Hatıra”, “Köpük”, “Olvido”, “Portre”, “Selam” ve “Söyle” olmak üzere birçok şiirinin kaynağında hatıra yer alır. Bu bakımdan “Hatıra”, “Olvido” ve “Söyle” adlı şiirler hatıralar temelinde çözümlenmiştir.

Hatıralar hatıra, hatırlama, bellek, unutuş bağlamında anlaşılmaya çalışılmıştır. Hatıralar ile şiirler arasındaki bağ ortaya konmuştur. Bunun için Martin Heidegger'in *Düşünmek Ne Demektir*; Mircea Eliade'nin *Mitlerin Özellikleri*; *Doğuş ve Yeniden Doğuş: İnsan Kültürlerinde Erginlenmenin Dini Anlamları* adlı kitaplarından faydalanılmıştır.

Şerif Eskin'in ifade ettiği gibi “Dıranas şiirinin ihmal edilmiş en önemli taraflarından biri kimi zaman açıktan kimi zamansa bir dip akıntı hâlinde alttan alta şekillenen hatırlama, unutuş, rüya ve zaman temaları etrafında derinlikli olarak biçimlenen hafıza fikridir” (2015, s. 10). Hatıra, hatırlama ve bellek birbirlerine bağlı ancak birbirlerinden ayrı kavramlardır. Mircea Eliade'nin belirttiği gibi “Bellek, akılda tutma (mneme) ile anımsama (anamnesis) arasında bir fark vardır” (2015, s. 162). Yunan mitolojisinde belleğin sembolü Mnemosyne'dir. Heidegger, Mnemosyne'nin herhangi bir düşünülebilir olanın sıradan düşünülmesi olmadığını belirtir:

“Yeryüzü ve göklerin kızı Mnemosyne Zeus'un eşi olarak dokuz gecede Müzler'in anası olur. Oyun ve musiki, dans ve şiir Mnemosyne'nin rahmine, hafızaya aittir. Bu sözcüğün sadece psikoloji tarafından tespit edilebilen geçmiş tasavvurda muhafaza etme kabiliyetinden başka bir şeyi ifade ettiği açıktır. Hafıza (Gedächtnis), düşünülmüş olanı (Gedachte) düşünüyor. Fakat Müzler'in anasının ismi olarak 'hafıza', herhangi bir düşünülebilirin sıradan bir düşünülmesini ifade etmiyor. Hafıza, düşünmenin her yerde zaten evvelden düşünülmüş olmayı isteyen şey üzerinde toplanmasıdır” (2019, s. 25-26).

Şair, hatıranın izlerini takip ederek şiire ulaşır. Bellekte bulunduğu, şairi orada bekleyen hatıradır. Prens hayat öpücüğünü bekleyen “Uyuyan Güzel” gibi şairin hatırlamasıyla, çağrısıyla canlanır. Çünkü içinde duygular barındırır. Bu duygu yüklü hatıra hatırlayışın eli uzanır, onu kavrar ve şiire taşır. Hatıra duygu içermezse herhangi bir madde gibi bellekte ölü olarak durur. Başka bir deyişle unutuştaki kaybolur.

I. Karanlıktan Aydınlığa “Hatıra”

Ahmet Muhip Dıranas’ın “Hatıra” adlı şiirinde -şiirin adından da anlaşılacağı gibi- şairin yanında gölge, rüyalarında hayalet, peşinde korku gibi olan hatıradan başka bir şey değildir: “Dün, bir gölge gibi geçti yanımdan / Oydu, bir bakışta tanıdım onu; / Rüyalarımaya tayf halinde konan, / Peşime bir korku gibi düşen o” (1974, s. 20).

Hatıra, görüntü ve ses olarak şairin karşısına çıkar. Bahar, yaprak ve rüzgâr olarak odaya girer; ortalığın ağarmaya başladığı zaman gider. Fiziksel nesneler, ruhun kendine eğilmesine, bir tür geriye dönüşle, dünya dışı durumdayken sahip olduğu ilk bilgiyi yeniden bulmasına yardımcı olur (Eliade, 2020, s. 169). Burada fiziksel nesne yapraktır: “Bazı bir yaprakta, bazı bir rüzgâr. / Dolardı aydınlık olup, odama. / Bahçemde süzülür giderdi bahar / Sabahın fecri vururken cama” (Dıranas, 1974, s. 20).

Hatıra, gecedan başka bir deyişle ölümler diyarından, lahitten, taş veya mermerden oyma bir mezardan gelir. Dev bir kadının, bir Tanrıçanın, bir deniz canavarının karnı, ruhlar âlemine özgü rahmi, kozmik geceyi, ölümler diyarını simgeler (Eliade, 2015, s. 134). O, ölümler diyarından uzak bir maziye gider. Uzak geçmiş, en eski geçmiş de unutulduğu ölçüde ölüme benzetilir (Eliade, 2020, s. 165). Bu nedenle hatıra kumlarda iz bırakmaz: “Ayakları kumda bırakmadan iz / Yanıma geldiği hep gecelerdi; / Sanki bir lahitten kalkar ve sessiz / Uzak bir maziye giderdi” (Dıranas, 1974, s. 21).

Belleğin kişileştirilmiş biçimi Tanrıça Mnemosyne -Müzler’in anası- olmuş, olmakta ve olacak olan her şeyi bilendir. Müzler’den esinlenen şair, Mnemosyne yoluyla kökenlerle ilgili bilgiye ulaşır (Eliade, 2020, s.163). Hatıra şairi başlangıçtaki zamana götürür. Başlangıçlar yetkinlik demektir. Başlangıçların yetkinliği insandaki saflık, zekâ, büyük mutluluk ve uzun ömürlülük ile anlaşılır (2020, s. 90). Şiirde hatıranın bir avuç ışık olan incecik yüzü, saflığı; geceler gibi derin gözleri, zekâyı ve sudan daha serin avuçları, mutluluğu çağırıştır: “Bir avuç ışıktı incecik yüzü, / Gözleri geceler gibi derindi; / İçine başımın her an düştüğü / Avuçları sudan daha serindi” (Dıranas, 1974, s. 21).

Şair, hoş zamanlardan o yâdı tanır. Yeniden yakalanmaya elverişli olan en eski bellek sayesinde, Müzler’den ilham alan şair, başlangıçtaki ilk gerçeklere ulaşır. Bu gerçekler mitsel zamana dairdir (Eliade, 2020, s. 164). Şair, hatırayı hatırlayarak başlangıçtaki mitsel zamana uzanır: “Geçerken dün

yoldan, ruhumu saran / Bir gölge halinde ve ağır ağır; / Tanıdım; o, yâdı hoş zamanlardan / Seven ve yaşıyan bir hatıradır” (Dıranas, 1974, s. 20).

Martin Heidegger, şiir ile hatıra arasındaki bağa dikkat çeker. Şiir yazmanın hatıra olarak düşünmeye doğru gitmek olduğunu ifade eder:

“Hafıza (Gedächtnis), hatıranın (Andenken) toplanmasıdır. O, olan, olmakta olan ve olmuş olan her şeyde hitap edenin her birini önceden düşünülmesi gereken şey olarak kendinde koruyor ve kendi içinde gizliyor: Hafıza, Müzler’in anası: Düşünülmesi-gerekenin hatırası, şiir yazmanın kaynak sebebidir. Dolayısıyla şiir yazmak, bazen kaynağa doğru, hatıra olarak düşünmeye doğru geri akan sudur. Tabii, düşünmenin ne olduğuna dair mantığın bize açıklık getireceğini sandığımız müddetçe bütün şiir yazımlarının nasıl hatıraya dayandığını düşünemiyor olacağız. Her şiir yazımı, hatıranın hatırlanmasından doğar” (2019, s. 26).

Heidegger’e göre şiirin kaynağında hatıra vardır. Hatıra da bellekten başka bir yerde değildir. Ne var ki ona ulaşmak için hatırayı hatırlamak gerekir. O, şaire bir kadın silüetinde görünür.

II. Hatırlayış ve “Olvido”

Ahmet Muhip Dıranas’ın İspanyolca “unutuş” anlamına gelen “Olvido” adlı şiiri hatıralardan doğmuştur. Şiir doğulan ev, söylenmemiş aşk, âşık olunan genç kızlar ve unutulmayan kadın üzerinedir.

Şaire göre yalnızlığın daha derinden hissedildiği ve hatıranın canlandığı zamanlar olduğundan akşamüstleri sert, haşın, hırpalayıcı, kırıcı ve kabadır. Bu saatlerde hatıranın eli, geçmişten lavanta çiçeği kokan kederi getirir. Lavanta çiçeği ince duruşuyla, hoş kokusuyla güzel bir kadını çağırıştırır. Ne ki o kederle birlikte gelir. Keder: gönül üzüntüsü, gam, tasa, iç darlığı demektir: “Hoyrattır bu akşamüstüler daima. / Gün saltanatıyla gitti mi bir defa / Yalnızlığımızla doldurup her yeri / Bir renk çılgılığı içinde bahçemizden, / Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan / Lavanta çiçeği kokan kederleri; / Hoyrattır bu akşamüstüler daima” (1974, s. 49).

Hatıranın canlanmasıyla şairin doğduğu eski ev, lamba, merdiven ve beşik görünür olur. Ancak canlanan hatırayla birlikte pişmanlıklar da ortaya çıkar. Max Scheler’in belirttiği gibi “Pişmanlık sadece bireyin ruhundaki bir süreç değildir. Aynen suçta olduğu gibi toplumsal, tarihsel ve kolektif bir fenomendir aynı zamanda. Adem’in tüm evlatları sorumluluk, suç ve değer etrafında dayanışır ve aslında her birey ahlak evrenindeki tüm olaylardan bir şekilde sorumludur” (2020, s. 37). Pişmanlık, kolektif bir görüngü olduğu için şiire kaybolmuşlar, yenilmişler ve üzgünler de karışır. Onlar ki hayatın ağır darbelerine maruz kalmışlardır. Şair, bütün kaybedenlere karşı duyduğu sorumluluğu ruhunun derinliklerinde hisseder: “Dalga dalga hücum edip

pişmanlıklar / Unutuşun o tunç kapısını zorlar / Ve ruh, atılan oklarla delik deşik; / İşte doğduğun eski evdesin birden, / Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven, / Susmuş ninnilerle gıcırıyor beşik / Ve cümle yitikler, mağlûplar, mahzunlar” (Dıranas, 1974, s. 50).

Hatıranın resimleri şairin hafızasından dökülür: Kâğıtlarda yarım bırakılan şiir, yağmur kokulu sabaha açılan pencere, havadaki bulut, uçan kuş, üstüne oturup peynir ekmek yediği taş. Bütün bunlar geçmişteki söylenmemiş, yaşanmamış aşka dairdir. Aşk camda, bulutta, kuşta, taşta baktığı her yerde şaire güzelliği fark ettirir.

Burada aşk ve doğa iç içe geçmiştir: “Dıranas’ın şiirlerinde tabiat çok geniş bir yer tutar. [...] Tabiat onun şiirlerinde hem tablo hem de tem olarak yer almaktadır” (Ercilasun, 1989, s. 13). Doğanın ve aşkın ortak paydası ise güzelliiktir: “Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir / Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir; / İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı / Hatırlar bir gün bir camı açtığını, / Duran bir bulutu, bir kuş uçuğunu, / Çöküp peynir ekmek yediği bir taş... / Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir” (Dıranas, 1974, s. 50).

Hatıralar geçmişe, gençliğe aittir. Gençlik aşkları akla getirir. Ancak bir gün aşklar hayal olur. Yalnızlık, yaşlılık gerçeği ortaya çıkar. Bu durum ihtiyar ağaçlı kuytu bahçelerle imgeleştirilir. Mustafa Kırcı, Dıranas’ın şiirlerindeki yalnızlık ve yaşlılık ilişkisini şöyle değerlendirir: “Hayatın geçiciliğini, insanın büyük yalnızlığını ve ebedî yalnızlık olan ölümü bilen insanda; ihtiyarladıkça yalnızlık ve ölüm duygusu yoğunlaşır” (1997, s. 159). Gerçekten de ıssız ve sessiz bahçe ölümü çağrıştırır. Bu bakımdan şiir geçmişten geleceğe, hatıradan ölüme doğrudur. Erdal Yılmaz’ın belirttiği gibi Martin Heidegger’in *Varlık ve Zaman*’ında gelecek “ölüme-doğru-gitme” görüngüsüdür (2020, s. 460). Zaman başka bir deyişle geçmiş-şimdi-gelecek sürüklenip gidendir: “Aşklar uçup gitmiş olmalı bir yazla / Halay çeken kızlar misali kolkola. / Ya sizler! Ey geçmiş zaman etekleri, / İhtiyar ağaçlı, kuytu bahçelerden / Ayışığı gibi sürüklenip giden; / Geceye bırakıp yorgun erkekleri / Salınan etekler fıslıtyla, nazla” (Dıranas, 1974, s. 50).

Søren Kirkegaard, en büyük aldanışın sevgiyle ilgili olduğunu, bu aldanışın telafisinin mümkün olmadığını ifade eder. Ne var ki kendini aldatan kişinin sevgiyle bütün bağı kopardığını belirtir: “Kendini sevgi için aldatmak en fecisidir, sonsuz bir kayıptır ki ne zaman içinde ne ebediyen hiçbir telafisi yoktur. Zira ekseriyetle, farklılık içerebilse dahi, sevgiye istinaden aldanandan söz edilirken, hâlâ sevgiyle ilişkilidir ve aldatma sadece onun düşünülmüş olan yerde olmamasından ibarettir; fakat kendi kendini aldatan kendini dışarı çekmiş ve sevgiyle irtibatı kesmiştir” (Dıranas, 2020, s. 13-14).

Şair, ömrü bir aldanış olarak görür. Yalan yeminler ve çiçekler bu aldanışın şahitleridir. Çiçekler ne kadar güzel olurlarsa olsunlar açıp solar,

solup çürütür. Kierkegaard, “Yiten ne varsa çiçek açar ve çiçek açan ne varsa yiter” demektedir (2020, s. 16). Aşkla başlayan, aldanışla bitmiştir. Aşk erimiştir. Oysa hatıranın ayak izleri yerinde durmaktadır. Sonsuz aşk bir hayalden başka bir şey değildir. Gerçek ise aldanıştır. Aldanış, aldatan ve aldanana, her ikisi için de bir ruh üşümesidir. Çünkü görünüşte başkasını aldatan gerçekte kendisini aldatmıştır: “Ebedi âşğın dönüşünü bekler / Yalan yeminlerin tanığı çiçekler / Artık olmayacak baharlar içinde. / Ey, ömrün en güzel türküsü aldanış! / Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış; / Her garipsi ayak izi kar içinde / Dönmeyen âşğın serptiği çiçekler” (Dıranas, 1974, s. 51).

Hatıranın parıltısı kadının ışığından gelir. Her akşam saatinde, esen dallar arasından, görünüp kaybolan kaybolup görünen odur. O, ölümsüz aşktır. Aşka özgü bütün işaretler onu göstermektedir. Hatırada parlayan kadın, şairde başka bir aşkın yeşermesini mümkün kılmadığı gibi onda hatıra olarak yaşamaya devam etmiştir: “Ya sen! ey sen! esen dallar arasından / Bu parıltı gibi görünüp kaybolan / Ne istersin benden akşam saatinde? / Bir gülüşü olsun görölmemiş kadın, / Nasıl ölümsüzün aynasında aşkın; / Hatıraların bu uyanan vaktinde / Sensin hep, sen, esen dallar arasından” (1974, s. 51).

Şair hatırlamadan unutuşa geçmek ister. Çünkü hatıraların görüntüleri kendisini rahatsız eder. Hatıralardan kopmak için unutmak zorundadır. Martin Heidegger, unutuşla ilgili olarak şu saptamayı yapar:

“Sadece muhafaza-eden-şey koruyabilir -dikkate alınıp düşünülmesi gereken şeyi korur. Muhafaza-eden-şey, hem ortaya çıkarıp hem de aynı zamanda tehlikeden koruyarak korur. Dikkate alınıp düşünülmesi gereken şeyin muhafaza-edilişi neyden korur? Unutulmaktan. Ancak muhafaza-eden-şey bu şekilde korumak zorunda değildir. En-düşündürücü-olanın unutulmasına müsaade edebilir. Bu bize ne ile gösterilmiştir? En-düşündürücü-olanın, yani bir zamanlar düşünmeye sevk eden şeyin, başlangıçta unutulmuşluğa geri alınmış olarak kalmasıyla gösterilmiştir.” (2019, s. 166).

Hatıranın hatırlanmasıyla başlayan şiir, unutulmasıyla finale ulaşır: “Ey unutuş! kapat artık pencereni, / Çoktan derinliğine çekmiş deniz beni; / Çıkmaz artık sular altından o dünya. / Bir duman yükselir gibidir kederden / Macerası çoktan bitmiş o şeylerden. / Amansız gecenle yayıl dört yanıma / Ey unutuş! Kurtar bu gamlardan beni” (Dıranas, 1974, s. 51).

“Olvido”, hatırlamadan unutmaya doğrudur. Unutulanlar karanlığa karışanlardır. Nasıl ki hatırlayış ortaya çıkarırsa, unutuş da görünmez kılar. İlki aydınlığa, ikincisi karanlığa aittir. Şair, hatıralarını ışıksız yerde bırakmak ister. Ancak böyle gamdan kurtulacağını düşünür.

III. O Günlerin Hatırasını “Söyle”

Ahmet Muhip Dıranas’ın “Söyle” adlı şiiri ücra bir köyde geçen günlerin hatırası ile ilgilidir. Şair, hatırayı hatırlayarak uzak geçmişi bugüne taşır. “Ağrı” şiirinin şairi askerliğini Ağrı, Doğu Beyazıt ilçesi Sürbehan köyünde yapmıştır. Eşi Münire Dıranas “Tezekle ekmek pişirip iki odalı toprak damlı kerpiç evde gaz lambası ışığında sabahlara kadar oturup Ağrı şiirini nasıl yazdığını gördüm” demektedir (2011, s. 54). Mustafa Şerif Onaran’a göre de Dıranas “Ağrı’yı yazdıktan çok sonra bile dağ görüntüsünün etkisinden kendini kurtaramamıştır” (1980, s. 382).

Ağrı Dağı, Büyük Ağrı ve Küçük Ağrı olmak üzere iki koni biçimindedir. Bu iki koni Serdarbulak beliyle birbirine bağlanır. Ağrı’nın dört bin metreden yukarlarda olan kısmı devamlı karla örtülüdür. Yahudi kutsal metinlerinde ve Hristiyanlıkta, Nuh’un gemisinin bu dağa indiği inancı nedeniyle dağ aynı zamanda dini öneme sahiptir (Tanyu, 1988, s. 481).

Dıranas, dağı hatırlayarak, şimdiyi geçmişe veya geçmişe şimdiye götürür. Şair “Hatırlatma” adlı yazısında, hatıraların hafızasında nasıl canlandığını şöyle açıklar: “Kırık dökük, acemi, gene acemi de olsa, şimdiden beni ziyaret etmeye başladılar, yaşandığı zaman görülmemiş, ayırt edilmemiş binlerce şey hafızamın aynasında boy verir oldu. Birçok unutulmuş yüzler, bir vakitler üstünkörü görünüp geçirilmiş manzaralar, zaman ve mekân parçaları, şimdi gelip ne canlılıkla hafızama kuruluyorlar” (2000, s.106). Şair, kerpiçten oyulmuş pencereden üstü karlı kaplı Ağrı Dağı’nı görür. Dağ yüksekliği, yüceliği ile Tanrıya işaret eder. Ancak insanlar Tanrıyı unutmuştur: “Şimdi başka zaman, başka bahçeden, / Kerpiçten oyulmuş bir pencereden / Her mevsim, her gün bir dağ görüyorum: / Gökyüzüne açılan bir uçurum / Karların, bulutların doluştuğu, / Unutulmuş Tanrının dolaştığı / Büyük can sıkıntıları içinde” (Dıranas, 1974, s. 220).

Şair, bakışını yukardan aşağıya, Ağrı Dağı’ndan köye çevirir. Dağ yukarısı, köy aşağısı demektir. Köyün ovasında ve bağındaki evler, toprağa gömülmüş gibi görünür. Evlerdeki hayatlar için bu dünyada da öteki dünyada da rahat yoktur. Biri uçurum, diğeri cehennemdir. Onlar açlık ve hastalık cenderesi içinde sıkışıp kalmışlar, ezilip durmuşlardır. Şiirin ilk bendinde dağda Tanrı yalnız, ikinci bendinde de mabet yıkıntıları içinde insan yalnızdır: “Aynı pencereden aşağılarda, / De ki ovalarda, de ki bağlarda, / Yere gömük evler, köy görüyorum: / Cehenneme dek giden bir uçurum / Açlığın sayrılıkla buluştuğu, / Aldatılmış insanın dolaştığı / Tapınak yıkıntıları içinde” (1974, s. 221).

Şair için geçmişin hatırası hiç de çekici görünmemektedir. Yoksulluk ve yoksulluk içinde kalmış bir yerdir. Buraya Tanrı itilmiştir, insan atılmıştır. Yine de Doğu hatırası şairin belleğinde canlanmıştır. Çünkü orada aşık olduğu kadın durmaktadır. Kadın; gençlik, tazelik, güzellik demektir. O

günler şair için coşku, haz dolu zamanlardır. Artık her şey geride kalmıştır: “Seninle başbaşaydık, aşkım, kaç kez / Nice bin pencerede, nice kış yaz; / Şimdi kayıp her biri bir bahçede. / Var mıydı anıları bir bohçada / İtilmiş Tanrıyla atılmış insanın? / Söyle, tatlı aşkına güzel Nisan'ın / Söyle, haz çalkantıları içinde” (1974, s. 221).

Şair, onu, güzel kadını hatırlar ve bu hatıradan şiire ulaşır. Martin Heidegger'e göre bellek “onu-hatırlamışlık” ile ilgilidir: “Hafıza, iptidai olarak elbette hatırlama yetisi anlamında değildir. Bu sözcük, tüm tefekküre özsel olarak hitap eden şeyde daimî ve içsel olarak toplanmak anlamındaki tüm hissiyatı adlandırır. Hafıza, köksel olarak onu-hatırlamışlık (An-dacht) gibi bir şeyi ifade eder” (2019, s. 155).

Şair, genç ve güzel kadının hatırasıyla ilgili duygularla yüklüdür. Doğu Anadolu'nun, Ağrı Dağı'nın hatırası şair için bir yandan oradaki ücra köyün acı, sert gerçeğiyle öte yandan genç, güzel kadının hayalidir. Kadın, burada şaire aşkı, tazeliği, hazzı sunmuştur.

SONUÇ

Şairin “Hatıra”, “Olvido” ve “Söyle” adlı şiirleri hatıralar üzerinde yükselir. Başka bir deyişle bu şiirler hatıralardan doğmuştur. Üç şiirde de hatıra, şaire kadın olarak görünür. “Hatıra”da belleğin kişileştirilmiş biçimi, her şeyi bilen Tanrıça Mnemosyne, Müzler'in annesidir. Müzler'den esinlenen şair, başlangıçlarla ilgili bilgiye ve şiire erişir.

“Olvido” hatırlayışla başlar, unutuşla sonlanır. Hatıralar geçmişe, gençliğe aittir. Onlar pişmanlık ve aldanişla birlikte ortaya çıkar. Gençlik coşku, heves olduğu gibi toyluk, deneyimsizlik çağıdır. Gençlik çağında alımlı dünyaya kapılmak, kanmak hiç de şaşırtıcı değildir. Oysa günler hızla gelip geçer. Zamanın terazisi bütün yapıp edilenleri tartar. Hatıralar incindiklerini, incittiklerini görünür kılar. Hiç kimse boşuna hayatına gelmemiş, hayatından gitmemiştir. Onlar tecrübe ve hatıra hediye edenlerdir. Tecrübeden ne kaldığı ise kişisine göre değişir. Bazılarına az bazılarına çok pay düşer. Şairin payı ise şiirdir.

“Söyle”de şair, Ağrı Dağı'nın gölgesindeki günleri hatırlar. O günler hem zordur hem hoştur. Yoksul, yoksun Doğu zorluğu; genç, güzel kadın hoşluğu çağırıştırır. Şairin esin kaynağı kadın bellektekini şiire taşıyan hatıradır.

Kaynaklar

- Dıranas, A. M. (1974). *Şiirler*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
— (2000). *Hatırlatma. Yazılar*. (Haz. Münire Dıranas). (s. 105-106), Yapı Kredi Yayınları.

- Dıranas, M. (2011). Çok güzelsin ışıık gibi. *Türk şiirine adanmış bir yürek Sinoplu şair Ahmet Muhip Dıranas*. (Haz. Şükrü Aydın). (s. 45-68), Sinop Belediyesi Kültür Yayınları.
- Eliade, M. (2015). *Doğuş ve yeniden doğuş: insan kültürlerinde erginlenmenin dini anlamları*. (Çev. Fuat Aydın). Kabalcı Yayınevi.
- ____ (2020). *Mitlerin özellikleri*. (Çev. Sema Rifat). Alfa.
- Ercilasun, B. (1989). Muhteva bakımından Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirleri. *1. Ahmet Muhip Dıranas sempozyumu (21 Haziran 1989)*. Sinop Valiliği Yayınları.
- Eskin, Ş. (2015). Dıranas'ın hafıza sarkacı. *Dergâh* 309, 10-11. <https://www.dergah.com.tr/dergiler/sayi-309>.
- Heidegger, M. (2019). *Düşünmek ne demektir?* (Çev. İlhan Turan). Dergâh Yayınları.
- Kırcı, M. (1997). *Ahmet Muhip Dıranas: hayatı, fikirleri, his dünyası*. Akçağ Yayınları.
- Kierkegaard, S. (2020). *Sevginin işleri*. (Çev. Nur Beier). Pinhan Yayıncılık.
- Onaran, M. Ş. (1980). Dergiler gazeteler. *Türk Dili*, 345, 381-384.
- Scheler, M. (2020). *Pişmanlık ve yeniden doğuş*. (Çev. Sinan Oruç). Pinhan Yayıncılık.
- Tanyu, H. (1988). Ağrı dağı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, E. (2020). *Varlık ve zaman 'ı anlamak*. Küre Yayınları.